

Ajánlom, kortársam...

Néhány hónappal ezelőtt kéressel fordultunk leendő és jövőbeli szerzőink, a magyar irodalom és kultúra képviselői felé. Arra vártunk és várunk választ, hogy melyik az a kortárs – lezárult vagy alakuló – életmű, ami meghatározó, kitüntetett fontossággal bír a megszólított munkásságában, gondolkodásában. Reményeink szerint a megjelenésre kerülő írások által nemcsak remek portrékat, személyes hangú bevezetéseket kapunk egy-egy munkásság megismeréséhez, hanem a magyar szellemi élet láthatatlan keresztmetszeti képe, kapcsolattörténeti fejezetei tárulhatnak fel előttünk.

GERGELY ÁGNES

Nemes Nagy Ágnes

Nem voltam a tanítványa. Nem követtem a napjait, úgy, mint Székely Magdi és Tóth Judit, akik mellette nőttek fel, vagy „a maga renitens módján” Orbán Ottó (ezek Ottó szavai), vagy Tandori Dezső, akit a gimnáziumban tanított. Egyszer valamelyikük költészetére Réz Pál azt mondta: „Ágnes-iskola”. Nemes Nagy Ágnest ma is a keresztnevével emlegetik.

A hetvenes években Tandori Dezső egy kritikában rólam is azt írta, a Pilinszky-Nemes Nagy-iskolához tartozom. Valamiért másnap telefonáltam Ágnesnek, s ő nyomban megkérdezte: – Olvastad? – Olvastam. – Remélem, tudod, hogy nem felel meg a valóságnak. Nem vagy a tanítványom. – Tudom, Ágnes, sajnos, nem vagyok az. – Egyikünk sem szerette a kertelést.

Korai költészetét hidegnek találtam, mérnökinék: *A nyíri tájat csillagokba lépem*. Pedig fiatalkoromban vas- és fémesztergályosnak tanultam, tudnom kellett volna, mi a „fehér meleg”, a fehér izzás. Aztán egyszerre megéreztem. *A lovak és az angyalok* című könyve belülről csapott meg, és visszatekintve néhány korábbi verse is. A távolság azért még ott volt köztünk. *Kobaltország* című verseskötet megjelentése után Ágnes elhívott a Zserbóba, és a könyv minden darabjáról mondott valami fontosat. *A Fohász lámpaoltás előtt* című versről például ezt: – Vasalópokróc! Vasalódieszka! Így kell! Tárgyakat, tárgyakat a versbe! – Tudtam, hogy ez kitüntetés, felvétel a céhbe; T. S. Eliot szelleme lengett a márványasztal felett.

Az 1970-es, 80-as években több író kijutott Iowába, ösztöndíjjal. *Winter in Iowa is like white hell*, az iowai tél olyan, mint a fehér pokol, így kezdődött a meghívólevélhez csatolt tájékoztatás. Ágnes Lengyel Balázssal utazott az iowai prérre. Engem korábban Szász Imre és Szabó Magda készített fel az útra; néhány kollégának én is továbbadtam közép-nyugati tapasztalataimat, így Ágnesnek is. Ágnes nem bírta megszokni Amerikát. Útinaplójába is azt írta: *Amerikában tanultam meg, hogy európai vagyok*.

Az ókortudós Kerényi Károly lánya, a katolikus létére Auschwitzot járt Kerényi Grácia, író, lengyel műfordító néha vendégeket hívott dobogókői faházába. Nemes

Nagy Ágnes és Lengyel Balázs mellett, úgy emlékszem, Szántó Piroska, Vezér Erzsébet, Sándor György, Nádas Péter verődött össze a kandalló előtt. A kertben néhány szál virág árválkodott, Piroska rábukkant a hunyorra, Shakespeare rejtélyes virágára (*hellebore*), s a kopár környék láttán felötlött bennem egy kancsal rím: *Szerengeti – szorongatja*. Hangosan nem mondtam semmit. Visszafelé Balázs hozott be a városba kocsival, a házunk előtt Ágnes kihajolt a kocsiablakon, és utánam szól: – *Szerengeti – szorongatja*. – Akkor már tudtam, hogy közünk van egymáshoz.

Hamarosan megindult az *Újhold Évkönyvek* sorozata. 1989 nyarán a William Butler Yeatsról írt könyvemem dolgoztam; éppen Yeats két nagy bizánci verséhez olvastam szakirodalmat, egyebek között Faludy Anikó *Bizánc festészete és mozaikművészete* című munkáját. 1482-ben, írja a tanulmány, a Spárta melletti Pantanassa kolostorban találtak egy freskót, amelyen Lázár bepólyált múmiaként lép ki sírjából. *Halála úgy letépve, mint a géz. / Mert feltámadni éppolyan nehéz* – mondja Nemes Nagy Ágnes *Lázár* című négy sorosában. Izgatottan felhívtam Ágnest – nem tudott a Pantanassa kolostor freskójáról! És mégis látta, hiszen erős látása volt.

Addigra már én is láttam őt, úgy, ahogyan kell. *Magritte rózsája* című versem – az ablakon is túlnövő, óriási virágról –, amelyet Ágnesnek dedikáltam, s amelyből elég három sort idéznem: *Nagyságod így csak üres mérték, / mint egy ablaknyi, kimetélt ég – / befelé néző, égnyi ablak...*, hirtelen úgy éreztem, tiszteletlen és pontatlan. Újraírtam, és a három sor is másképpen hangzik. *Itt a nagyság: didergő mérték, / ablaknyi, bíbor, kimetélt ég, / öt tüske verte, égnyi ablak...* Mert addigra már az öt tüskét, az ő öt tüskéjét is láttam.

Jeruzsálemben négyen mentünk el együtt, 1987-ben, Nemes Nagy Ágnes, Karig Sára, Székely Magdi és én. Írónő-konferencia volt, húzódoztunk tőle, de tudtuk, ez az ára annak, hogy a Szent Várost megpillantsuk. A felolvasások után az óvárosban kóboroltunk; a Siratófalnál – Magdi mondta el később – Ágnes a Falra tette a kezét, és maga elé mormolta: – Szerb Antalért, Halász Gáborért... – A Via Dolorosán eltévedtünk, az arab bazárosok folyton rossz irányba küldtek; Ágnes türelmetlen volt, nem tudtuk, hogy már beteg. Végül a VII. Stációtól odataláltunk a Szent Sír templomhoz, a Sírra is rátettük a kezünket; talán mindnyájan Pilinszky Jánosra gondoltunk. – Keressük meg a Golgotát – mondtam. – Golgota nincs – felelte Ágnes, a maga protestáns biztonságával. – Az egész csak fikció.

Az óvárosi kövek között, a negyven fokos sivatagi melegben rogyadozva jártunk, egy kis kávéház örmény tulajdonosa behívott bennünket; a terasz ernyője alatt ittuk a friss, kardamonos kávét. Az előbb a Kálvária néhány lépésre volt tőlünk. Tudtam, hogy többé nem fogjuk látni. Tudtam, hogy nem fogjuk együtt látni. Fehéren izzott a város; soha nem jöhetünk vissza.

2011. november